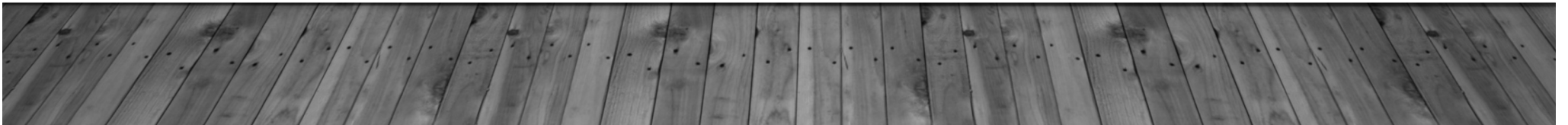

Μάθημα 8, 21/11/2024

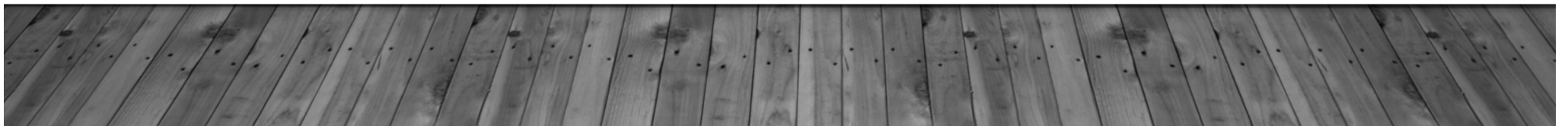
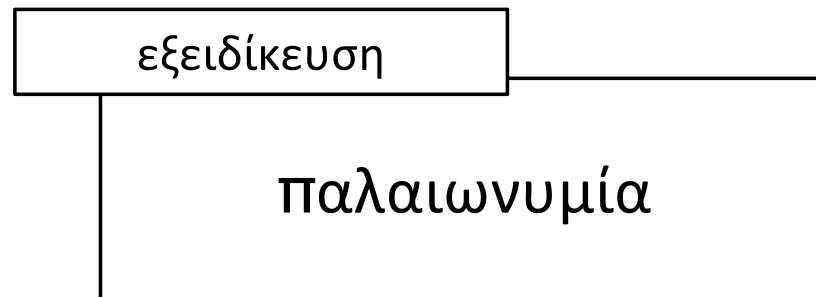
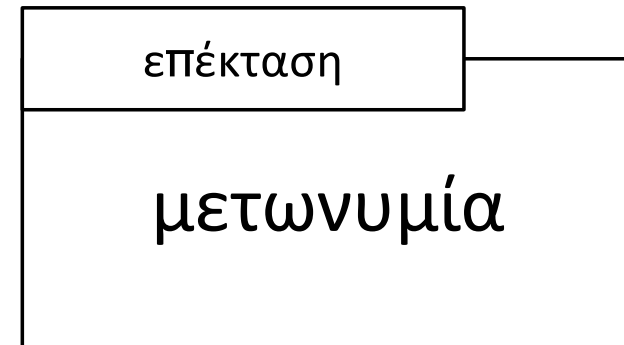
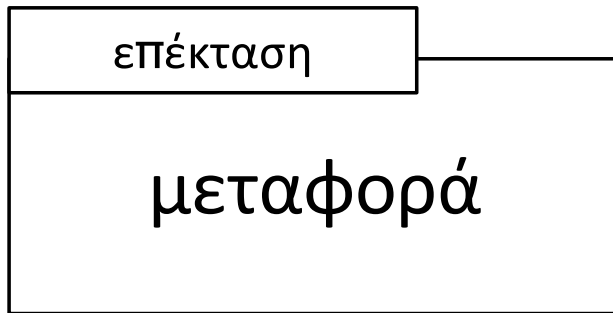
ΛΕΞΙΚΟΛΟΓΙΑ, Ζ' ΕΞΑΜΗΝΟ

2^ο ΦΥΛΛΑΔΙΟ ΑΣΚΗΣΕΩΝ

ΑΝΑΤΡΟΦΟΔΟΤΗΣΗ

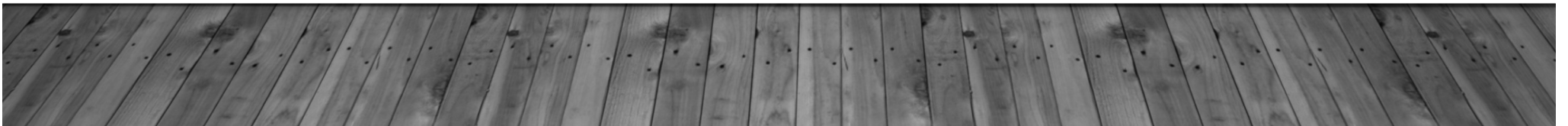
ΕΠΕΚΤΑΣΗ & ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗ ΤΗΣ ΣΗΜΑΣΙΑΣ

ΜΕΤΑΦΟΡΑ

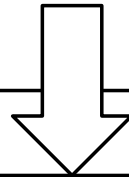
Αφορά τη μεταβίβαση της σημασίας μιας λέξης σε μια άλλη λέξη, αναγνωρίζοντας την έννοια της ομοιότητας

διάκριση κυριολεκτικής
μεταφορικής σημασίας

ΜΕΤΑΦΟΡΑ

Μεταφορά
Μετωνυμία

γλωσσική δημιουργικότητα
σπουδαίος παράγοντας εξέλιξης
& ανανέωσης του λεξιλογίου

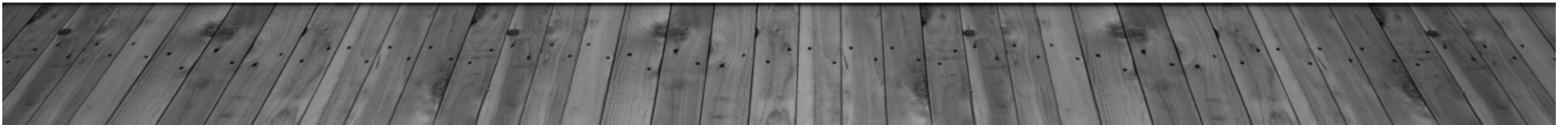
υποκίνηση της
σημασιακής αλλαγής στη
γλώσσα

ΜΕΤΑΦΟΡΑ

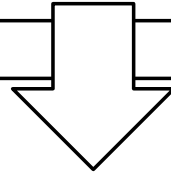
- Πηγή προέλευσης

αλλά και κατανόησης της πολυσημίας

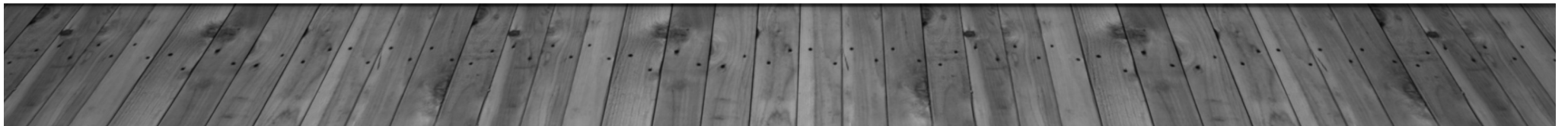

ΜΕΤΑΦΟΡΑ

υπερβαίνει τον διακοσμητικό ρόλο που είχε κατά την αριστοτελική και κλασική άποψη

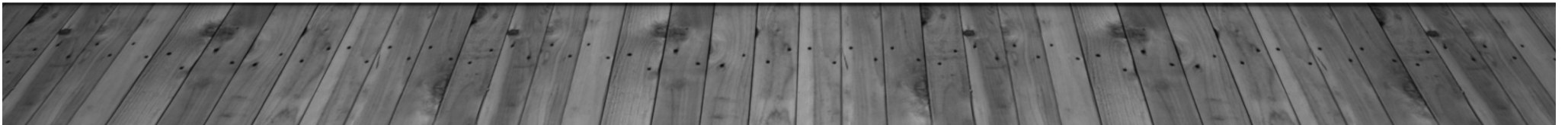
προσέγγιση από γνωσιακής πλευρας

ΜΕΤΑΦΟΡΑ

γλωσσική διεργασία

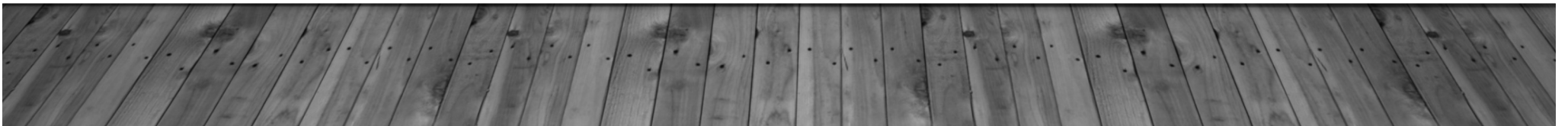
εννοιολογική διεργασία

ΜΕΤΑΦΟΡΑ

Μηχανισμός μετατροπής των αφηρημένων και μη απτών περιοχών της ανθρώπινης εμπειρίας σε έννοιες που είναι οικείες και συγκεκριμένες

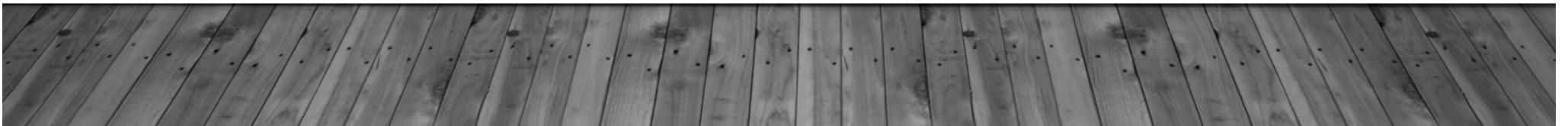
ανάλογα με το πολιτισμικό περιβάλλον που χρησιμοποιούνται

ΜΕΤΑΦΟΡΑ

γνωσιακή προσέγγιση

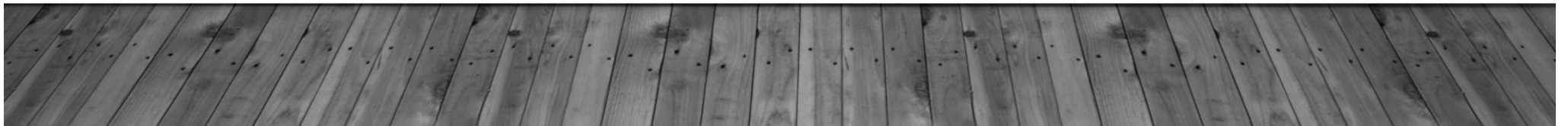
- **Πεδίο – πηγή (source – domain), που είναι συγκεκριμένο και οικείο**
- **Πεδίο – στόχος (target domain), που είναι αφηρημένο**
- **Σύνολο σχέσεων αντιστοίχισης**

ΜΕΤΑΦΟΡΑ

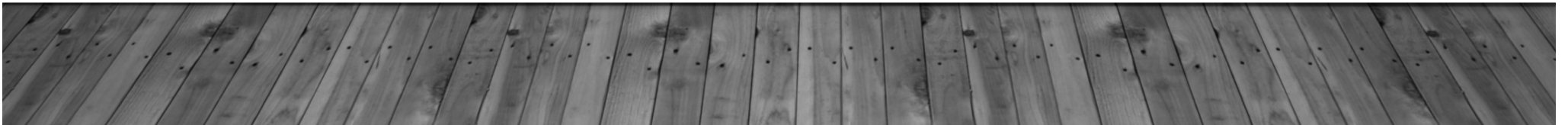
Σχέσεις αντιστοίχισης

- **Οντολογικές σχέσεις, αφορούν τις οντότητες των πεδίων πηγής και στόχου**
- **Επιστημικές σχέσεις, αφορά τη γνώση σχετικά με αυτές τις οντότητες**

ΜΕΤΑΦΟΡΑ

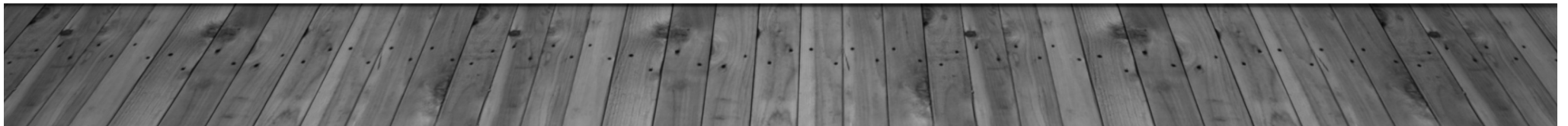
Ο Κώστας βράζει από τον θυμό του.

ΜΕΤΑΦΟΡΑ

θυμός ως θερμότητα υγρού σε δοχείο

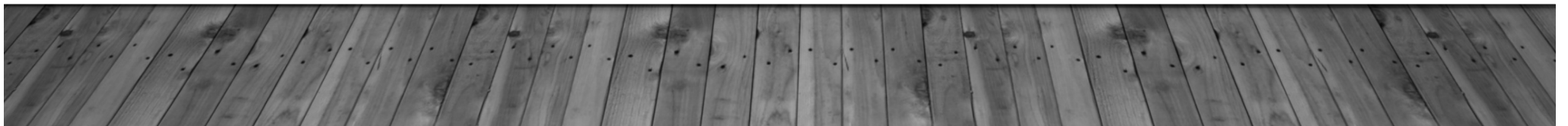
A. Οντολογικές αντιστοιχίσεις	
Πηγή: ΘΕΡΜΟΤΗΤΑ ΥΓΡΟΥ	Στόχος: ΘΥΜΟΣ
δοχείο	σώμα
θερμότητα υγρού	θυμός
κλίμακα θερμότητας	κλίμακα θυμού
πίεση στο δοχείο	αίσθηση πίεσης
αναταραχή του υγρού σε βρασμό	αίσθηση αναταραχής
όριο αντοχής του δοχείου	όριο της ικανότητας του ατόμου να καταπιέσει το θυμό
έκρηξη	απώλεια ελέγχου

ΜΕΤΑΦΟΡΑ

Θυμός ως θερμότητα υγρού σε δοχείο

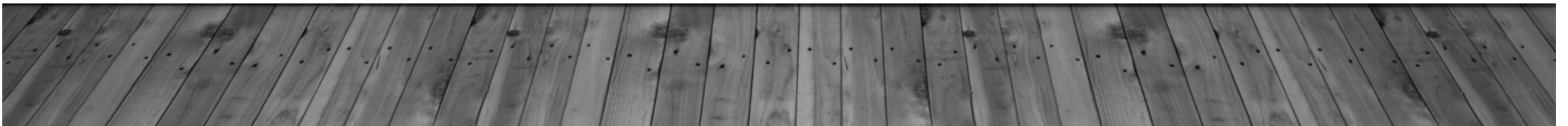
B. Επιστημικές αντιστοιχίσεις	
Όταν το υγρό σε ένα δοχείο θερμανθεί πέρα από ένα συγκεκριμένο όριο, η πίεση αυξάνεται σε τέτοιο σημείο ώστε το δοχείο εκρήγνεται.	Όταν ο θυμός αυξηθεί πέρα από ένα συγκεκριμένο όριο, η «πίεση» αυξάνεται σε τέτοιο σημείο ώστε το άτομο χάνει τον έλεγχο.
Μια έκρηξη προκαλεί ζημιά στο δοχείο και σε όσους βρίσκονται γύρω του.	Η απώλεια ελέγχου είναι επικίνδυνη για το άτομο και για τους άλλους που βρίσκονται γύρω του.
Η έκρηξη μπορεί να αποφευχθεί με την εφαρμογή επαρκούς δύναμης και αντίθετης πίεσης.	Ο θυμός μπορεί να καταπιεστεί με τη δύναμη της θέλησης.
Είναι δυνατή η ελεγχόμενη εκτόνωση της πίεσης, κάτι που μειώνει τον κίνδυνο της έκρηξης.	Ο θυμός μπορεί να εκτονωθεί με ελεγχόμενο τρόπο, ανώδυνα, μειώνοντας έτσι το επίπεδο του θυμού.

ΜΕΤΑΦΟΡΑ

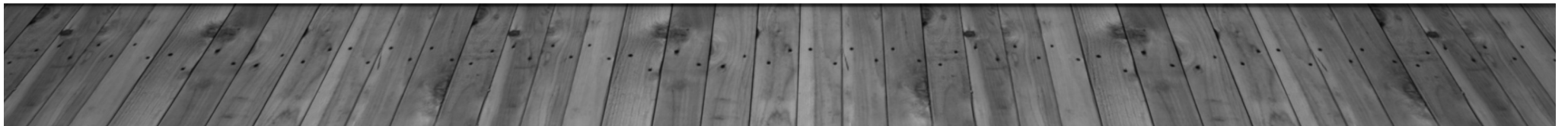
Πρόσθετα χαρακτηριστικά

- **Επεξεργασία:** μια βασική μεταφορά μπορεί να διαθέτει ειδικότερες εκδοχές τα χαρακτηριστικά των οποίων να μεταβιβάζονται από την πηγή στον στόχο π.χ. Ο Κώστας σιγοβράζει από θυμό.
- **Μεταφορική συνεπαγωγή:** ένας συλλογισμός μπορεί να μεταβιβαστεί από την πηγή στον στόχο π.χ. Αν εκφράσεις ήρεμα το πόσο θυμωμένος είσαι, τότε η πίεση του θυμού εκτονώνεται ομαλά.

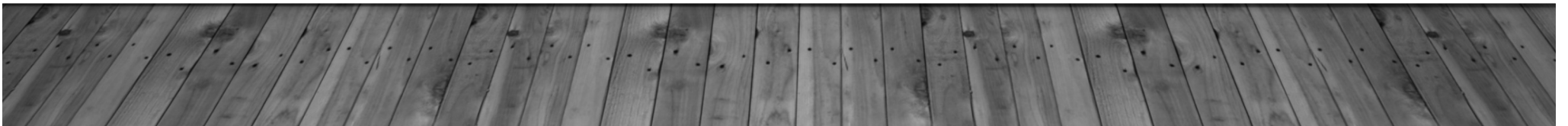
ΜΕΤΑΦΟΡΑ

- Εννοιακή μεταφορά Σύνολο πραγματώσεων Ποσοστό
- ΤΟ ΠΟΔΟΣΦΑΙΡΟ ΕΙΝΑΙ ΠΟΛΕΜΟΣ 48 23,76%
- ΤΟ ΠΟΔΟΣΦΑΙΡΟ ΕΙΝΑΙ ΤΑΞΙΔΙ 31 15,34%
- ΤΟ ΠΟΔΟΣΦΑΙΡΟ ΕΙΝΑΙ ΑΓΩΝΑΣ ΔΡΟΜΟΥ 3 1,48%
- ΤΟ ΠΟΔΟΣΦΑΙΡΟ ΕΙΝΑΙ ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ 3 1,48%
- ΤΟ ΠΟΔΟΣΦΑΙΡΟ ΕΙΝΑΙ ΤΖΟΓΟΣ 2 0,98%
- ΑΛΛΕΣ ΜΕΜΟΝΩΜΕΝΕΣ 115

ΠΟΔΟΣΦΑΙΡΟ ΠΟΛΕΜΟΣ

- Εικόνα 1: Ο ΣΚΟΡΕΡ ΕΙΝΑΙ ΕΚΤΕΛΕΣΤΗΣ εκτελεί (εν ψυχρώ)
- Εικόνα 2: Ο ΠΡΟΠΟΝΗΤΗΣ ΕΙΝΑΙ ΑΡΧΗΓΟΣ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ
- αρχηγός, λοχαγός

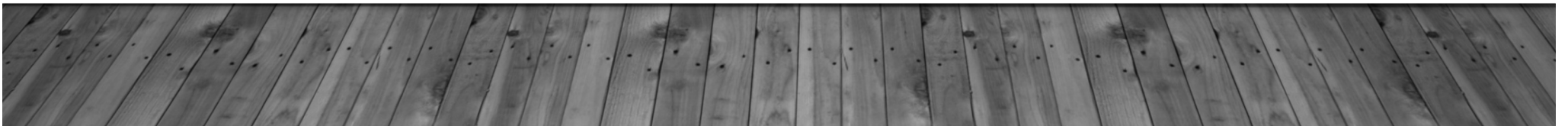
ΠΟΔΟΣΦΑΙΡΟ - ΠΟΛΕΜΟΣ

- τους κατατροπώνουμε δύο φορές στα γήπεδά τους
- δημιουργούμε μια νέα ποδοσφαιρική υπερδύναμη που λέγεται Ελλάδα
- ο Καψής με το κεφάλι [...] μπροστά από τον εφορμούντα Τρεζεγκέ
- ο Άγγελος Χαριστέας [...] με κεφαλιά-κανονιά [...] ξετίναξε τα δίχτυα του Φαμπιάν Μπαρτέζ
- ο Χαριστέας εκτελεί [...] εκτελεί εν ψυχρώ τον Ίκερ Κασίγιας [...] 1-1
- Ο Άγγελος Χαριστέας [...] με κεφαλιά-κανονιά [...] κάνει το 1-0

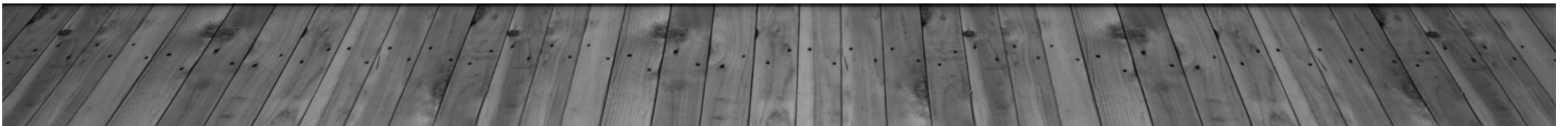
ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ

- Η ΙΔΕΑ ΕΙΝΑΙ ΦΑΓΗΤΟ
- Η ΑΓΑΠΗ ΕΙΝΑΙ ΤΑΞΙΔΙ
- Ο COVID-19 ΕΙΝΑΙ ΠΟΛΕΜΟΣ
- Ο ΧΡΟΝΟΣ ΕΙΝΑΙ ΚΙΝΗΣΗ

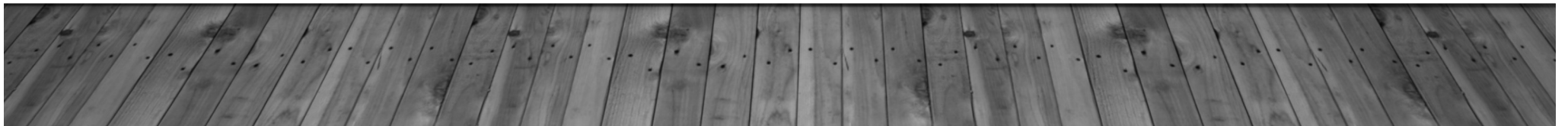
ΜΕΤΑΦΟΡΑ

- Να εντοπίσετε και να καταγράψετε τις οντολογικές αντιστοιχίσεις της μεταφορικής φράσης: η ζωή είναι ένα ταξίδι.

ΜΕΤΑΦΟΡΑ

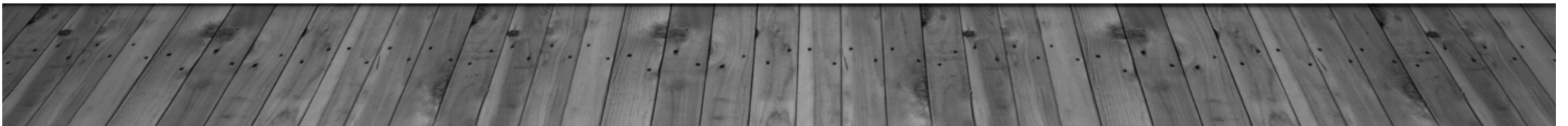
Οντολογικές αντιστοιχίσεις	
Πεδίο-πηγή: ΤΑΞΙΔΙ	Πεδίο-στόχος: ΖΩΗ
Οι ταξιδιώτες	Τα έμβια όντα
Το όχημα	Η ζωή αυτή καθαυτή
Η απόσταση που διανύεται	Η κάθε μια από τις διαδοχικές φάσεις της ζωής
Τα απρόοπτα ή εμπόδια που τυχαίνουν σ' ένα ταξίδι	Οι δυσκολίες που βιώνουν οι άνθρωποι
Οι διαφορετικές αποφάσεις για την κατεύθυνση του ταξιδιού	Οι επιλογές της ζωής
Ο τελικός προορισμός του ταξιδιού	Ο στόχος της ζωής (ή το τέλος)

ΜΕΤΩΝΥΜΙΑ

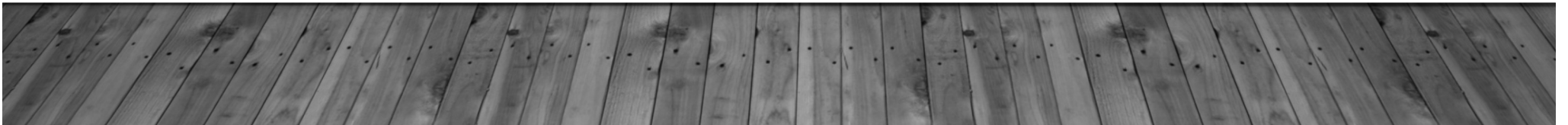
επέκταση της σημασίας των λέξεων

σύνδεση με πολυσημία

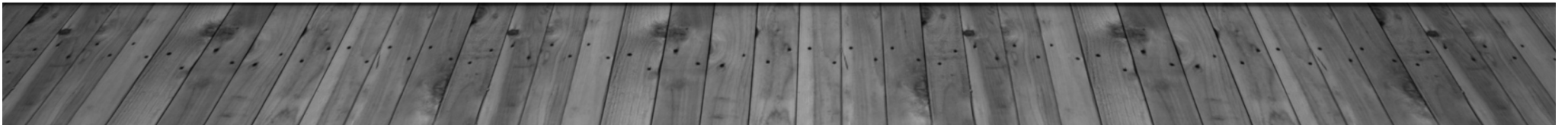
ΜΕΤΩΝΥΜΙΑ

Μια λέξη ταυτόχρονα αναφέρεται τυπικά ή κυριολεκτικά σε μια οντότητα και μη κυριολεκτικά σε μια άλλη οντότητα με την προϋπόθεση ότι αυτές οι δύο οντότητες σχετίζονται στενά μεταξύ τους.

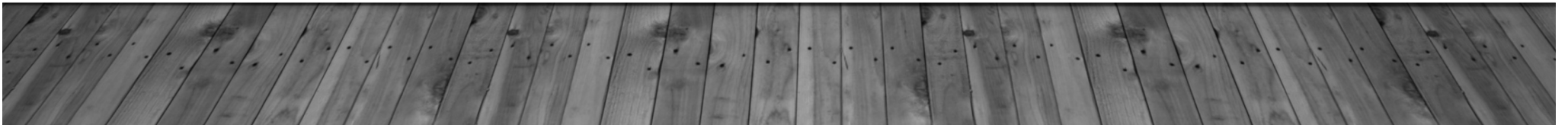
ΜΕΤΩΝΥΜΙΑ

βασίζεται στη γειτνιαστική σχέση
μεταξύ δύο οντοτήτων

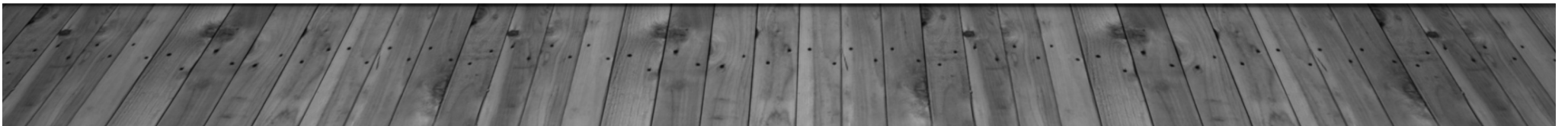
ΜΕΤΩΝΥΜΙΑ VS ΜΕΤΑΦΟΡΑ

Η μετωνυμία βλέπει την κατηγορία ενός πεδίου μέσω μιας άλλης κατηγορίας του ίδιου πεδίου /
Η μεταφορά μεταβιβάζει εννοιολογικό υλικό από ένα αφηρημένο και μη απτό πεδίο σε ένα πιο συγκεκριμένο και απτό πεδίο.

ΜΕΤΩΝΥΜΙΑ VS ΜΕΤΑΦΟΡΑ

μετωνυμία: βασικότερη διεργασία επέκτασης της σημασίας απ' ό,τι η μεταφορά αφού πολλές εννοιολογικές μεταφορές παράγονται μάλλον από εννοιολογικές μετωνυμίες

ΕΙΔΗ ΜΕΤΩΝΥΜΙΑΣ

- **ΟΛΟ** αντί του **ΜΕΡΟΥΣ**

Χάλασε το ψυγείο. = ένα συγκεκριμένο εξάρτημα

- **ΜΕΡΟΣ** αντί του **ΟΛΟΥ**

Ούτε κεραμίδι δεν έχει στο κεφάλι του. = σπίτι

- **ΠΕΡΙΕΧΟΝ** αντί του **ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ**

Αναστατώθηκε όλο το χωριό. = όλοι οι κάτοικοι

- **ΚΤΗΤΩΡ** αντί της **ΚΤΗΣΗΣ**

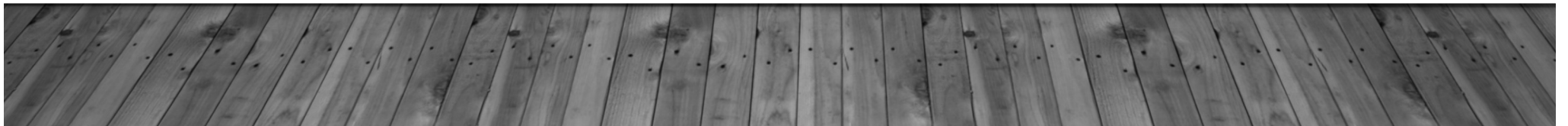
Πότε άλλαξες τα λάδια; = του αυτοκινήτου

- **ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΥΟΜΕΝΗ ΟΝΤΟΤΗΤΑ** αντί του **ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΥ**

Η Εθνική προκρίθηκε στην επόμενη φάση. = η ομάδα της Εθνικής, οι παίκτες

- **ΑΙΤΙΟ** αντί του **ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΟΣ**

Ο ήλιος είναι βλαβερός. = η έκθεση στον ήλιο

ΕΙΔΗ ΜΕΤΩΝΥΜΙΑΣ

- **ΥΛΙΚΟ** αντί του **ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ**

Της πήρα ένα χρυσό για το γάμο = κόσμημα

- **ΠΑΡΑΓΩΓΟΣ** αντί του **ΠΑΡΑΓΟΜΕΝΟΥ**

Έχουμε κανονίσει να δούμε Αγγελόπουλο το βράδυ. = ταινία του Αγγελόπουλου

- **ΤΟΠΟΣ** αντί του **ΓΕΓΟΝΟΤΟΣ**

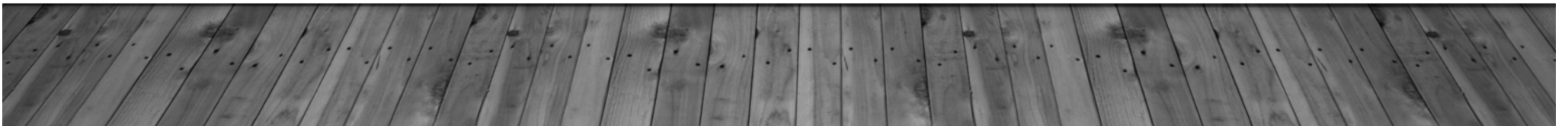
Το Τσέρνομπιλ είχε τραγικές συνέπειες τόσο για τον άνθρωπο, όσο και για το περιβάλλον. = το πυρηνικό ατύχημα του Τσέρνομπιλ

- **ΤΟΠΟΣ** αντί του **ΘΕΣΜΟΥ**

Το Μέγαρο Μαξίμου αρνείται οποιαδήποτε ανάμειξη. = η κυβέρνηση

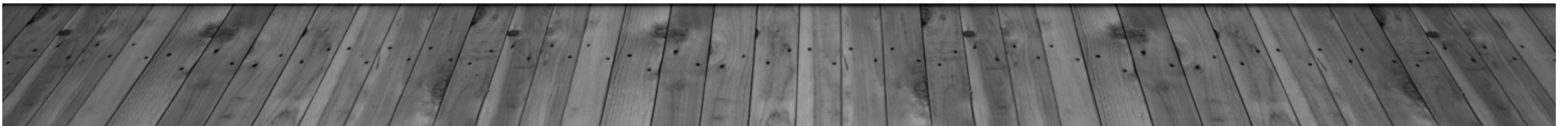
ΕΛΕΓΧΟΜΕΝΟ αντί του **ΕΛΕΓΧΟΝΤΟΣ**

- Ο σύλλογος συνέχισε τις κινητοποιήσεις. = τα μέλη του συλλόγου

ΜΕΤΩΝΥΜΙΑ

συνιστά στην ουσία μια μέθοδο έμμεσης αναφοράς σε μια οντότητα, αντί της άμεσης μη μετωνυμικής αναφοράς σε αυτή.

ΜΕΤΩΝΥΜΙΑ

συχνά προτιμάται

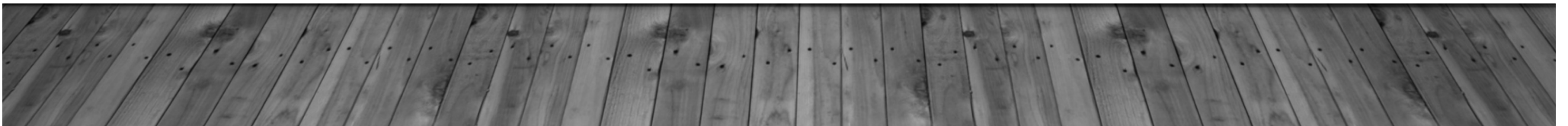
Συμβάλλει στην

- **οικονομία του λόγου**
- **εύκολη πρόσβαση του αντικειμένου αναφοράς**
- **στην προβολή μιας συνειρμικής σχέσης**

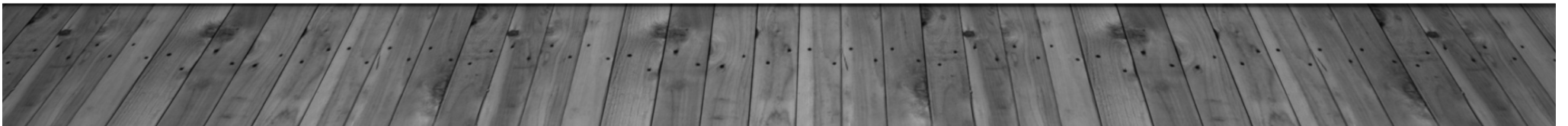
ΜΕΤΩΝΥΜΙΑ

- **Διάβασες τον καινούργιο Τσόμσκι;**
- **Εκατοντάδες μάτια τον κοιτούσαν επίμονα.**
- **Βάλε το cd στον υπολογιστή.**
- **Το ελαιόλαδο βοηθά στην πρόληψη της καρδιοπάθειας.**
- **Ο Ολυμπιακός πήρε το πρωτάθλημα.**
- **Έπινε τέσσερα ποτηράκια.**

ΜΕΤΩΝΥΜΙΑ

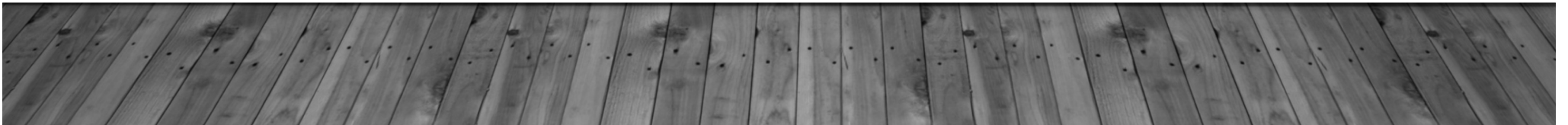
- **Διάβασες τον καινούργιο Τσόμσκι;**
(παραγωγός αντί παραγόμενου)
- **Εκατοντάδες μάτια τον κοιτούσαν επίμονα.** (μέρος αντί του όλου)
- **Βάλε το cd στον υπολογιστή.** (όλον αντί του μέρους)
- **Το ελαιόλαδο βοηθά στην πρόληψη της καρδιοπάθειας.** (αίτιο αντί του αποτελέσματος)
- **Ο Ολυμπιακός πήρε το πρωτάθλημα.** (αντιπροσωπευόμενη οντότητα αντί του αντιπροσώπου)
- **Ήπιε τέσσερα ποτηράκια.** (περιέχον αντί του περιεχομένου)

ΠΑΛΑΙΩΝΥΜΙΑ

εξειδίκευση σημασιών

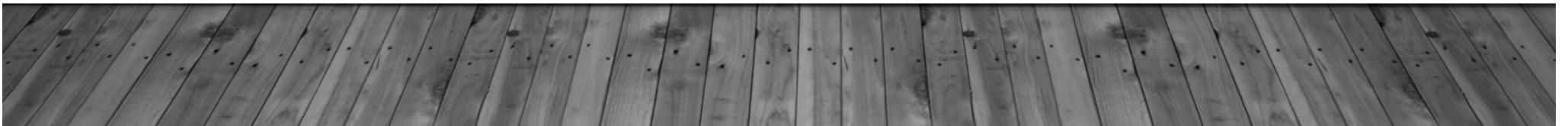
σημασιακή αλλαγή

ΠΑΛΑΙΩΝΥΜΙΑ

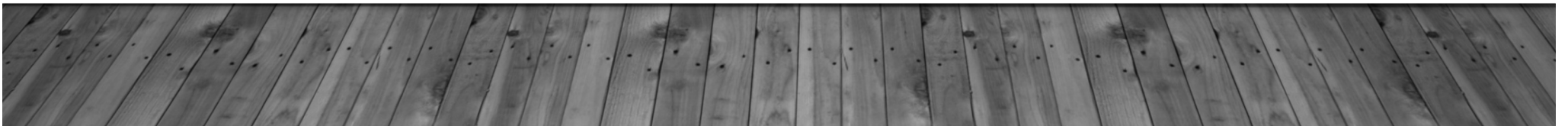
- Κινηματογράφος – βωβός κινηματογράφος
- Γάλα – πλήρες γάλα
- Ταχυδρομείο – συμβατικό ταχυδρομείο

ζεύγη λέξεων

ΠΑΛΑΙΩΝΥΜΙΑ

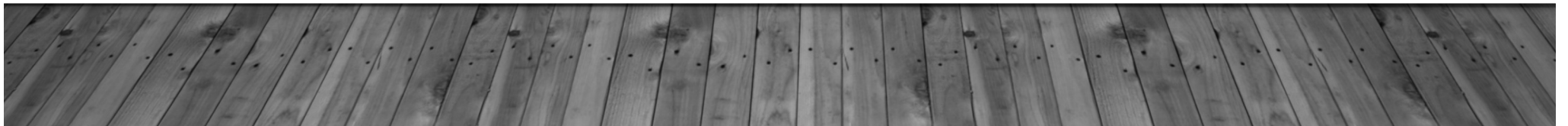
- Κατά το παρελθόν, το δεύτερο μέλος ήταν πλεονασμός
< ο κινηματογράφος ήταν ούτως ή άλλως βωβός
το ταχυδρομείο ήταν ούτως ή άλλως συμβατικό >

ΠΑΛΑΙΩΝΥΜΙΑ

Το δεύτερο μέλος του ζεύγους φέρει έναν επιθετικό προσδιορισμό ο οποίος εξειδικεύει τη βασική έκφραση για να τη διαφοροποιήσει από κάποια νέα έκφραση, που προέρχεται από τη βασική και συγγενεύει με αυτή, η οποία επινοήθηκε πρόσφατα.

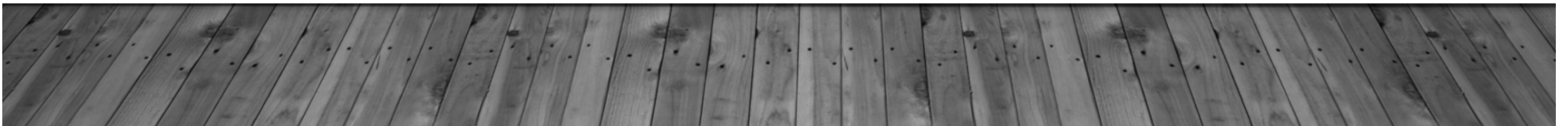
προκαλείται από την εξέλιξη και εξειδίκευση της τεχνολογίας καθώς και από πολιτισμικές αλλαγές στα ήθη και έθιμα ενός λαού

ΠΑΛΑΙΩΝΥΜΙΑ

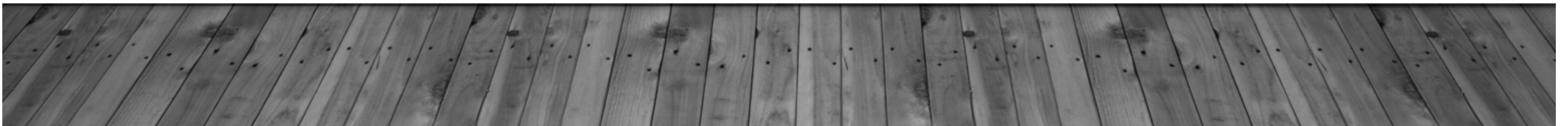
3 συστατικά

- **βασική έκφραση**
- **πλεοναστική έκφραση**
- **νέα ή νέες εκφράσεις που υποκινούν τη δημιουργία της πλεοναστικής έκφρασης.**

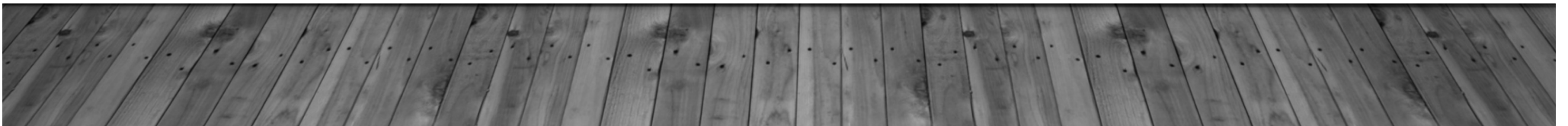
ΠΑΛΑΙΩΝΥΜΙΑ

- Εξειδικευμένος βασικός όρος π.χ. πλήρες γάλα
- Γενικευμένος βασικός όρος π.χ. γάλα = γάλα πλήρες σε λίπος
- Γενικευμένος βασικός όρος και νέος παράγωγος όρος π.χ. γάλα & αποβουτυρωμένο γάλα (= γάλα με λιγότερο λίπος)
- Παλαιώνυμο (πλήρες γάλα)

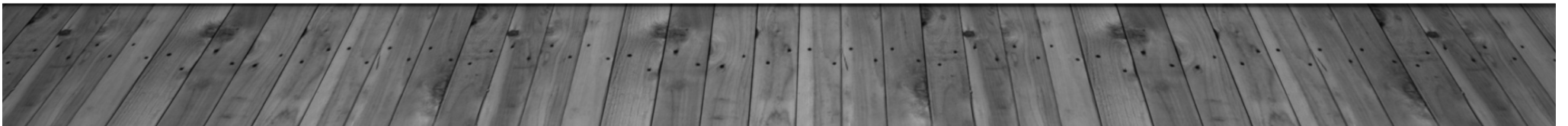
ΠΑΛΑΙΩΝΥΜΙΑ

- Το τρίτο στάδιο θεωρείται το σημαντικότερο αφού η εμφάνιση ενός νέου όρου (του υποκινητή της παλαιωνυμίας) και η συνύπαρξή του με το γενικευμένο βασικό όρο προκαλεί τη μετατροπή του γενικευμένου βασικού όρου σε παλαιώνυμο με την προσθήκη ενός επιθετικού προσδιορισμού.

ΑΣΚΗΣΗ

- κιθάρα - ακουστική κιθάρα, ξανθιά – φυσική ξανθιά,
τηλέφωνο – σταθερό τηλέφωνο: Να εντοπίσετε τα συστατικά
της παλαιωνυμικής σχέσης

ΑΣΚΗΣΗ

- Ο βασικός όρος **κιθάρα / ξανθιά / τηλέφωνο** με τη χρήση ενός επιθετικού προσδιορισμού μετονομάστηκε σε **ακουστική κιθάρα / φυσική ξανθιά / σταθερό τηλέφωνο** . Ο επιθετικός προσδιορισμός (ακουστική, φυσική, σταθερό) είναι αντίθετος του επιθετικού προσδιορισμού του νέου όρου (ηλεκτρική κιθάρα, βαμμένη ξανθιά, κινητό τηλέφωνο), δηλαδή του υποκινητή της διαδικασίας.

